

ECON1210 – Høsten 2012

Tone Ognedal, rom 1108
tone.ognedal@econ.uio.no

Følg med på kursets hjemmeside:

<http://www.uio.no/studier/emner/sv/oekonomi/ECON1210/h12/>

- Leseveiledninger
- Oppgaver
- Beskjeder

Gå på seminar og løs oppgaver til hver gang
Finn noen å løse oppgaver sammen med

Lærebok:

Microeconomics, Mankiw&Taylor

Øvrig pensum: se kursets hjemmeside

Hva som forventes til eksamen: Eksamensoppgavene vil ligge tett opp til oppgaver som har vært gitt (på seminarer, forelesninger, oppgaveverksteder, obligatorisk, ekstraoppgaver osv.)

Mange faguttrykk og fremmedord:

Marginalkostnad

Substitusjon

Elastisitet

Allokering

Indifferent

Og ord og uttrykk som brukes med annen betydning enn i dagligtale:

Tilpasning

Tilbud av arbeid

Spør!

Bruk av matematikk: Ikke mer enn det som ligger i opptaksgrunnlaget

Enkel manipulering av en likning,

feks

$$x = -ep + d \text{ etterspørselsfunksjon}$$

Vil ha p som funksjon av x:

$$p = -\frac{1}{e}x + \frac{d}{e}$$

Lese figurer: Forstå forskjell på bevegelse langs en kurve og skift i kurven

Temaer

Markedet:

Hvordan bestemmes pris og omsatt kvantum?

Markeder med "fullkommen konkurranse": ingen har markedsmakt

Eksempler på problemstillinger:

- Hvor mye ville fruktprisene gå ned dersom vi fjernet momsene på frukt?
- Hvem tjener på en skattelette?
- Hvordan virker skatteunndragelse i et arbeidsmarked?
- Er miljøavgifter fornuftig? Hvor store bør de evt være?

Beskrivende analyse: Hvordan virker markedet? Hva blir virkningene av inngrep i markedet?

Normativ analyse: Gir markedet et samfunnsøkonomisk godt utfall? Effektivt? Rettferdig?

Markedet består av mange enkeltaktører: konsumenter og produsenter.

Analysere hvordan aktørene reagerer på endringer i økonomiske betingelser, som priser og inntekter.

- Jobber vi mer hvis skattesatsene senkes?
- Sparer vi mer når renta øker?
- Hvordan reagerer bedriftene på lønnsøkninger?

Antar at aktørene *optimerer*, dvs velger det beste blant mulige alternativer ("Tilpasning")

- Produsentene velger å produsere det kvantum som gir størst mulig overskudd (profitt)
- Konsumentene velger de varer og tjenester som gir størst mulig tilfredsstillelse, gitt inntekt og priser

Vi antar rasjonelle aktører som velger det beste for seg selv

Hva med irrasjonalitet og andre faktorer som driver oss?

Ønske om respekt, status, god samvittighet, altruisme, ønske om rettferdighet etc
Noen slike faktorer kan analyseres i standardmodellen

Verre med inkonsistente valg (ikke rasjonelle) som kortsiktighet, avhengighet, impulsivitet, gruppepress etc.

"Adferdsøkonomi" forsøker å utvikle mer realistiske modeller for hvordan vi foretar våre valg. Tas ikke opp i dette kurset.

Knapphet

Samfunnsøkonomi handler om avveining mellom knappe goder

- Produsere hver vare og tjeneste mest mulig effektivt, dvs. med minst mulig bruk av ressurser
- Produsere riktig kombinasjon av varer og tjenester: Hvilke varer og tjenester skal produseres? Knapphet på innsatsfaktorer: Hvordan skal vi allokere faktorene på produksjonen av ulike varer og tjenester?
- Fordele varer og tjenester slik at vi oppnår mest mulig velferd. Hvordan skal vi vurdere ulike fordelinger?

Fordeling og produksjon henger sammen

Varebytte/handel kan redusere knapphet: Større velferd for samme mengde ressurser

To stammer, A og B:

A har mye nøtter og få spyd: Villig til å bytte bort maximum 4 kg nøtter mot ett spyd.

B har lite nøtter og mange spyd: Villig til å bytte bort ett spyd mot minimum 2 kg nøtter.

Mulig handel som begge tjener på: A kjøper spyd fra B for 3 kg nøtter.

Begge stammene har fått større velferd uten at samlet ressursmengde har økt ved hjelp av handel med nøtter.

Ulikhet i marginal betalingsvillighet som grunnlag for handel:

Marginal betalingsvillighet (MBV) er hva man er villig til å betale for ett spyd mer, målt i kg nøtter:

A vil betale max 4 kg nøtter for et spyd.

B vil selge et spyd mot minst 2 kg nøtter.

MBV for spyd, målt i kg nøtter :

4 for A, 2 for B

Eksempel på handel:

A betaler 3 kg nøtter for ett spyd.

A betaler mindre enn de var villige til å betale
, og B får mer enn de krever

Begge kan tjene på handel så lenge de har ulik marginal betalingsvillighet.

Etter hvert som A kjøper mer nøtter fra B for spyd vil trolig A's MBV for nøtter gå ned og B's MBV gå opp. Når de er like er alle muligheter for handel uttømt.

Handel med produksjon

	Nord	Syd
Computere	5	1
Klær	100	50

Alternativ bruk
av 100 timers
arbeid:

Kostnad ved å
produsere en
computer:
20 arbeidstimer i
nord og 100 i

syd

Kostnad ved å produsere en skjorte:

1 arbeidstime i nord og 2 i syd

→ Begge varer produseres ”billigst”, dvs. med minst bruk av arbeidskraft i nord.

Kan Nord tjene på å handle med Syd?

Grunnlag for handel: ulike alternativkostnader, dvs. hva som alternativt kunne vært produsert

Alternativkostnad ved computer:

Nord: 20 arbeidstimer → 20 (skjorter)

Syd: 100 arbeidstimer → 50 (skjorter)

→ lavere i nord enn i syd

Alternativkostnad ved skjorte:

Nord: 1/20 computer

Syd: 1/50 computer

→ lavere i syd enn i nord

Computere produseres relativt billigere i nord, målt i redusert skjorteproduksjon

Skjorter produseres relativt billigere i syd

→ Nord har lavere alternativkostnad ved computerproduksjon enn Syd.

Nord har et komparativt fortrinn i produksjon av computere, Syd i produksjon av skjorter

Skal vise: Forskjeller i alternativkostnader gir grunnlag for handel

Anta: Hvert land har 200 arbeidstimer.

Bruker 100 enheter på hvert gode før handel. Mulig med handel som begge tjener på?

Eksempel: Produserer en computer mer i nord og en mindre i syd.

	Nord	Syd
Produksjon av computere	6 (5) (+1)	0 (1) (-1)
Produksjon av skjorter	80 (100) (-20)	100(50) (+50)
Konsum av computere	5	1
Konsum av skjorter	120 (+20)	60 (+10)

→ Samme antall computere men flere skjorter, dvs økt samlet varetilgang!

Priser kan brukes som mål på alternativkostnad)

P= pris på computer, målt i skjorter

Begge land tjener på handel når $20 \leq P \leq 50$

I eksemplet over: P = 40

Konklusjon:

Ved å utnytte ulikheter i alternativkostnad mellom land (og mellom personer, bedrifter etc) kan samlet varetilgang økes.

Hvert land produserer mer av den varen hvor de har lavest alternativkostnad.

Handel har redusert samlet knapphet!

Ulike alternativkostnader i produksjonen gir grunnlag for handel

Bytte/handel:

Mulig hvis det gir en Paretoforbedring

= Minst én får det bedre og ingen får det verre

Antar at det ikke er effekter på tredjepart

Kan da bruke "Paretoforbedring" som (svakt) kriterium på en forbedring

OBS: Sier ingenting om at utfallet er rettferdig.

Historisk: Vanskelig å få til fungerende markeder på mange områder – hvorfor?

Effektiv handel krever:

Klare eiendomsrettigheter som blir effektivt beskyttet

Tillit (rykte, vennskap, trusler, fungerende stat, rettsapparat)

Næringsfrihet

Mobilitet tillatt og mulig

Penger en fordel

Mulighet for kreditt

Er det noen grunn til inngrep i markedet? Hvorfor gripe inn i frivillig bytte av varer og tjenester?

En del inngrep gjøres for å sikre frivillig bytte og beskytte eiendom. Eks. regulering av finanssektoren

Markedet kan gi dårlige løsninger:

- Fordelingshensyn
- Indirekte virkninger (byttet har virkninger på tredjepart)
- Offentlige goder
- Monopolmakt
- Asymmetrisk informasjon

→Grunner til offentlige inngrep (?)

Politisk økonomi: "Myndighetene" eller "Det offentlige" ikke allmektig & god.
Analyserer med myndighetene som egen aktør med egeninteresser (karre til seg?)
eller som kamp mellom ulike grupper (partier) om makt.

Kostnadsbegreper

Alternativkostnad (Alternativ-verdi)

= hva som må oppgis av andre goder

= verdien i beste alternative anvendelse

Hva er kostnaden (for student) ved å studere?

- Bøker, studieavgifter og lignende
- Tapte inntekter (alternativverdien av tid brukt på studier)

Alternativkostnad når en må holde seg innenfor et budsjett: Hva mer av et gode koster i enheter av det andre godet.

Eks. Lite sykehjem har budsjett på 1,2 mill til arbeidskraft. Hver sykepleier koster 400 000 og hver hjelpepleier koster 300 000.

- Alternativkostnaden for en hjelpepleier er $\frac{3}{4}$ sykepleierårsverk.
- Alternativkostnaden for en sykepleier er $\frac{4}{3}$ hjelpepleierårsverk.

Gjennomsnitts- vs marginalkostnader

Gjennomsnittskostnader

(engelsk: Average Costs, AC)

= Kostnader per enhet

Marginalkostnader (evt grensekostnader)

(engelsk: Marginal costs, MC)

= Kostnaden ved å produsere en enhet mer

Hva er den samfunnsøkonomiske kostnaden ved en studieplass?

Relevant svar avhenger av hva vi skal bruke svaret til

Gjennomsnittskostnad = Alle kostnader for alle studenter delt på antall studenter

Totale kostnader : studentens kostnader + kostnader ved å drive universitet

Marginalkostnader = kostnadene ved å ta opp en student til.

Er det lønnsomt å drive et universitet?

Trenger *gjennomsnittskostnader*

Hvis ja – hvor mange studenter bør en ta opp?

Trenger *marginalkostnader*

Eksempel 1

En vare produseres i serier på 1000.

Enhetskostnader:

200 per enhet i første serie

400 per enhet i andre

600 per enhet i tredje

Gjennomsnittskostnad = 400

Enhetspris (p) = 420,-

Full produksjon? (3 serier)

Overskudd med 3 serier: $3(420-400) = 60$

Men: For 3. serie er marginalkostnaden 600, mens prisen bare er 420, dvs tap på siste serie

Overskudd med to serier : $2(420-300) = 240$